

‘HET VERLANGEN NAAR MEKKA’

Op 9 januari 2014 ontmoetten twee kenners van de islam, Abdel El Makhloufi (ruimtelijk econoom) en Harrie Teunissen (cultuurhistoricus) elkaar voor het eerst, bij de entree van de tentoonstelling ‘Het verlangen naar Mekka’ in het Volkenkundig Museum in Leiden. Er ontspon zich in die eerste uren een interessante samenspraak die het vrij massieve beeld dat in Nederlandse publieke opinie bestaat óver moslims, en dat vooral in de politiek opspeelt, openbrak.

Samenspraak naar aanleiding van een tentoonstelling

[Heidi de Mare](#)

Natuurlijk zijn in Nederland de laatste vijftien jaar met enige regelmaat geleerde exposés gegeven óver de islam, óver de Koran en óver moslims. Deskundigen hebben zich in vele vakpublicaties, maar ook in talloze artikelen in krant en weekblad uitgesproken. Zelden was dat echter in de vorm van een tweegesprek waarin het, met kennis van zaken, daadwerkelijk tot een uitwisseling kwam van kennis, van voorstellingen en van ideeën. De gedachtewisseling maakte duidelijk dat er op sommige punten gelijkenissen zijn tussen islam, christendom en jodendom. Dat is op zich weinig verwonderlijk gezien de gemeenschappelijke wortels.

Die gedeelde wortels verklaren tegelijkertijd ook de heftigheid van de wederzijdse en eeuwenlange aanvaringen tussen deze godsdiensten. Uit de gedachtewisseling kwamen, naast allerlei inzichten over de hadj van binnenuit (bijdrage 9) ook belangrijke verschillen naar voren – over de rol van spiritualiteit en geleerdheid in de hadj (bijdrage 10), over (Arabische) hiërarchie versus (islamitische) gelijkheid (bijdrage 11), over culturele verschillen en religie (bijdrage 12) en over beeld(verbod) en beeldtheorie (bijdrage 13). Ondanks alle kennis bleken over en weer aannames te leven die niet klopten. Prachtige gelegenheid dus om de lezer deelgenoot te maken van de uitwisseling tussen deze twee geestverwanten. We doen dat door in de loop van het nummer enkele thematisch geordende fragmenten te plaatsen. Al te specialistische zaken die passeerden zijn in overleg met Abdel en Harrie weggelaten. Doel was in de eerste plaats te laten zien dat het zinvol is het gesprek aan te gaan, expliciet naar elkaars ideeën te vragen en zo de maatschappelijke verbeelding te verrijken.

Door deze dialoog komt het thema, 'Moslims in de Nederlandse maatschappelijke verbeelding', nog meer tot zijn recht: het gaat in dit nummer niet zozeer over hoe Nederlanders, de media en de politiek of moslims denken óver de islam. Het gaat eerder om de daaraan voorafgaande vraag: welke **beelden** en **visuele voorstellingen** circuleren er over moslims, de islam en de hadj in Nederland. Met deze breed geïnformeerde en reflexieve uitwisseling willen we deze thematiek eens op een andere manier benaderen.

MAGAZINE: NUMMER 1 2014

2 | 2014 – HET BEELD VAN MOSLIMS IN NL

Over moslims in de Nederlandse maatschappelijke verbeelding

INTRO

1. **Heidi de Mare**, 'Een ge(s)laagde beeldformatie? De maatschappelijke verbeelding van moslims in NL' **PDF-1**

KADER

2. **Heidi de Mare**, 'Beeldopvattingen in Nederland (kader 1). Een kleine genealogie van het Europese beeldbegrip' **PDF-2**
3. **Heidi de Mare**, 'Burger en publieke ruimte (kader 2). Cultureel vacuüm of verzadigd domein?' **PDF-3**

COLUMN

4. **Leo van Bergen**, 'Blikvanger. Anthonie van Leeuwenhoek en de moslima' **PDF-4**
5. **Gabriël van den Brink**, 'Beelden als voorbode' **PDF-5**
6. **Heidi de Mare**, 'Politieke comfort zone? Dan kijken we nog maar eens!' **PDF-6**
7. **Joost Pollmann**, 'Steekproef. De Groene Amsterdammer in bange tijden' **PDF-7**

BESPIEGELING

8. **Heidi de Mare**, 'Het *verlangen naar Mekka*. Samenspraak naar aanleiding van een tentoonstelling' **PDF-8**
9. **Abdel El Makhroufi & Harrie Teunissen**, 'De hadj naar Mekka (1). Een reis met een lange geschiedenis' **PDF-9**
10. **Abdel El Makhroufi & Harrie Teunissen**, 'De kern van de hadj (2). Hadj als spirituele ervaring' **PDF-10**
11. **Abdel El Makhroufi & Harrie Teunissen**, 'Arabische cultuur en islam (3). De rol van adellijkheid, stam en status' **PDF-11**
12. **Abdel El Makhroufi & Harrie Teunissen**, 'Islam: religie en cultuur (4)' **PDF-12**

13. **Abdel El Makhloufi & Harrie Teunissen**, Het beeldverbod (of niet) (5). Naar aanleiding van beeldenaars op islamitische munten' **PDF-13**

ESSAY | onderzoek

14. **Nadine Huiskes**, 'Persfoto's van moslims. Mentale beeldvorming en de media' **PDF-14a** en 'Visuele stereotypen? Wat zien we als we naar een persfoto kijken?' **PDF-14b**
15. **Gawie Keyser**, 'Angst is goed. Het beeld van de gevaarlijke ander in cinema en de populaire cultuur' **PDF-15**
16. **Heidi de Mare** m.m.v. **Gabriël van den Brink**, 'Vanuit de ooghoek. Persfotografie als mentale graadmeter?' **PDF-16**. Plus Beeldformaties **PDF 16-1, PDF 16-2, PDF 16-3, PDF 16-4, PDF 16-5, PDF 16-6, PDF 16-7**.
17. **Sjoerd-Jeroen Moenandar**, 'Vertrouwd en vreemd. "Echt Hollands" in hedendaagse multimedialkunst' **PDF-17**
18. **Joost Pollmann**, 'Moslims in cartoons. Het gemak van de boerka en andere stereotypen' **PDF-18**
19. **Wilbert Schreurs**, 'Moslims in de Nederlandse reclame. Op zoek naar de speld in de hooiberg' **PDF-19**
20. **Connie Veugen**, 'Altaïr Ibn-La'Ahad. Arab Assassin or all-American game hero?' **PDF-20**

VERANTWOORDING

21. **Heidi de Mare**, 'Verantwoording. Hoe zijn we tot dit thema gekomen?' **PDF-21**

DOSSIER (eerdere publicaties van de (gast)auteurs over deze thematiek):

22. **Gabriël van den Brink** (2004), *Tekst, traditie of terreur? Naar een moderne visie op de islam in Nederland* (FORUM) **PDF-22**
23. **Harrie Teunissen** (2005), '[Van Poitier tot Fortuyn. De islam als spiegel van de Lage Landen](#)', in: *Sociale integratie ... zo informeerden wij elkaar. Islam & Integratie. Rapport informatieronde*, Rotterdam 2005: 109-152.
24. **Harrie Teunissen** (2006), '[Foto van Mohammed](#). Het islamitisch beeldverbod als westerse mythe', in: *Christen Democratische Verkenningen – Zonder geloof geen democratie*: 245-259.
25. **Gabriël van den Brink** (2008), 'Capituleer niet voor de radicale Islam', *NRC Handelsblad*, 3 maart 2008. **PDF-25**
26. **Willem Witteveen** (2010), 'Montesquieu en het boerkaverbod', in: *Nederlands Juristenblad* 911: 1-8. Herpublicatie met toestemming van Uitgeverij Kluwer. **PDF-26**
27. **Joost Pollmann** (2012), fragment uit *Chouf! Qra! Kijk! Lees! Strips & cartoons in de Arabische wereld* (FORUM). **PDF-27**
28. **Nadine Huiskes & Heidi de Mare**, 'Meer, maar opener' (2012). **PDF-28**
29. **Harrie Teunissen** (2014), 'IBN AL-ARABI en de spirituele verbeelding', **PDF-29**, bewerkt fragment uit: [Mystiek van de Islam](#) (2006).

Waarschuwing vooraf

De voorbereidingen van dit nummer over moslims in de Nederlandse verbeelding gingen ruim een jaar geleden van start. Ons doel was zorgvuldig in kaart te brengen hoe de beeldvorming in deze verloopt. Inmiddels hebben zich in de wereld nieuwe, en soms huiveringwekkende ontwikkelingen voorgedaan, die het beeld van moslims in Nederland en daarbuiten beïnvloeden.

Het leek ons zowel om praktische als om inhoudelijke redenen niet verstandig ook deze ontwikkelingen mee te nemen. Wellicht krijgen ze een plaats in een volgend nummer, gewijd aan geweld in beeld. Vooral is de beeldvorming met betrekking tot gewone moslims al ingewikkeld genoeg.

Voor het **beeldgebruik** in dit nummer, zie de toelichting in de bijdrage 'Vanuit de ooghoek'